

Dějiny antické literatury III (LJBcA07)

Nauková próza

- Římané se naukové literatuře věnovali více než Řekové < Římané byli praktikové, nauková próza u nich byla oblíbená
- počátky v římské literatuře = se vznikem literatury (r. 240 = překlad řeckých dramát Liviem Andronikem): *leges censoriae, fasti, commentarii*

Předliterární (přednauková) díla

1) úřední záznamy

Commentarii pontificum et augurum

Tabulae censoriae; acta; monumenta

lněné *libri lintei*

Tabulae pontifices maximi, Annales pontifices maximi = kalendáře

(nejprve tesány do kamene)

2) právní doklady

Leges duodecim tabularum = *Zákony dvanácti desek*

- sepsány v pol. 5. stol. př. Kr. decemviry
- nejprve jich bylo 10, na nátlak plebejů byly přidány další dvě
- obsahují zvykové právo (do té doby vykládali právo pontifikové)

Leges Papirii / Regiae = *Papiriův zákoník*

- pochází zřejmě z 5. stol. př. Kr.; vytvořil jej asi pontifex Maximus Marcus Papirius)

Lex Flavianum

- sbírka soudních jednání (*legis actionis*)
- na popud 1. římského spisovatele Appia Claudia Caeca jej sepsal v r. 340/304 Gnaeus Flavius

Předciceronská nauková próza

- byla pěstována jako odvětví s praktickým rozsahem
- právo, filologie, gramatika, antikvární práce, zemědělství, astronomie

1) právo

: bylo nutné jej zprostředkovat a učinit jej srozumitelným > sbírka Gnaea Flavia

: nejprve byly vykládány jednotlivé právní pojmy, ty vykládali filologové – např. Lucius Acilius (nazýván mudrcem) vyložil slova k *Zákonům dvanácti desek*

: právní responsa – Titus Coruncanus (výklad formou odpovědi)

: Sextus Aelius Paetus (Catus = Chytrolín) – *Tripertita* = dělení práva na zákon samý, jeho interpretaci a dosah (jinak také *Lex Aelianum*)

: systematizace právního řádu – Marcus Porcius Cato Licilianus: *De iuris disciplina* (mluví se o právu civilním)

: Publius Mucius Scaevola (Pontifex) – *Responsa*

: vrcholné dílo předciceronského období – Quintus Mucius Scaevola (syn Scaevoly Pontifika)
= autor 18 knih o právu, název díla se nedochoval; byl to první skutečný právní systém;
autor díla *Horoi (Definice)*

2) filologie a gramatika

- základy položili na rozdíl od práva Řekové (**rétor** Kratés z Malu), alexandrijští gramatikové (Dionýsius Thrax), stoikové
- šlo o seznámení s dílem a schopnost jeho interpretace; nešlo o dnešní gramatiku, bylo to širší (etymologie i neязыková, věcná stránka věci, ne nauková)
- nejprve vznikaly edice, potom komentáře

L. A. Stilo Praeconinus

- vydal platónský korpus
- tvořil lexikografické dílo všeobecného umění
- tvořil glosografické práce *De prolaquis*
- k jeho žákům patřil Varro i Cicero

3) spisy analogistů a anomalistů

4) antikvářství

- hlavně 2. stol. př. Kr.: kulturně-historické práce < hlubší kontakt s řeckou kulturou v této době, proto zde byla snaha o hledání původu Římanů a snaha osvědčit vážnost Říma
- představitelé nejsou vůbec ne jen málo známí, málo toho o nich víme
- témata: pontifikální právo; kultury; úřady
- nešlo o zachování tradic, ale o důkaz velikosti a výbojů Říma

Quintus Fabius – autor *De iure pontifico*

Lucius Fabius? – autor *De iure pontifico* (pestrost jazyka)

Marcus F. Nobilior – *Fasti*

Furius – zřejmý dávný autor knihy

Gracchanus – *De potestatibus*

5) zemědělství

Marcus Porcius Cato – autor *De agri cultura* = jediný zachovaný spis o zemědělství

Mago – autor spisu o zemědělství: při vyplenění Kartága (r. 146 př. Kr.) Římané poslali knihy (Gallus = astronom) do Afriky, jen Magův spis poslali do Říma

Varro – spis o zemědělství???

Nauková próza v Ciceronově době

- hlavně polyhistorové
- dále se pěstovala filologie, stenografie, právo, duchověda (*disciplina etrusca* = věštění z vnitřností; *disciplina auguralis* = věštění z letu ptáků), přírodní věda, historie, zemědělství

Publius Nigidius Fibulus

- přívrženec Pompeia
- vědění své doby: *Commentarii gramatici*
- autor *De Gestu* (gramatika)
- autor *De diis* (teologie: minimálně 19 knih)
- autor *De divinatione* (*De augurio privato*; *De extis*; *De diis somnis*)

Marcus Terentius Varro (Reatinus: 116–27 př. Kr.)

- učil ho Stilo a Antiochos z Askolónu
- napsal 74 spisů v 620 knihách
- katalogy spisů u Jeronýma
- menippská satira
- autor *Logistoricon libri* = 76 knih, filozoficko-historické eseje
- autor *Imagines* = nauková práce: 700 životopisů významných Řeků a Římanů
: první ilustrovaná kniha v latině o řeckém a římském světě, o jednotlivých oborech (např. *De bibliothecis*; *De poenatis*; *De descriptionibus*)
- autor *Antiquitates rerum humanarum et divinarum* = nejznámější Varronova kniha
- autor *Disciplinarum libri* = 9 knih: rozdělení disciplín, z nichž vzešlo sedmero svobodných umění (dále u Martiana Capelly)
- autor *Rerum rusticarum libri* = 3 knihy
- autor *De lingua Latina*

Nauková próza v Augustově období

- období mécenátů
- vzestup naukové prózy
- podpora vědeckého bádání (sám Augustus byl vzdělaný)

1) filologie, antikvářství

Gaius Iulius Hyginus

- Augustův propuštěnec; polyhistor
- první prefekt knihovny na Pallatinu (zřízena za Augusta – r. 28 př. Kr.)
- autor komentáře k Ovidiovi
- pod jeho jménem se zachovala dvě díla: *Genealogie*; *De astronomia* (z 2. stol.: vypůjčil si jeho jméno k publikování???)

Marcus Verius Flaccus

- propuštěnec, vyučoval Augustovy vnuky
- klasický antický filolog
- autor *De verborum significatu* = *O významu slov*: abecedně uspořádaný nauk. Slovník
- autor *Fasti* = výklad jednotlivých svátků

- autor *Rerum Etruscarum libri* = etruské náboženství
- čerpal z Varrona, z něj pak čerpal např. Plinius Starší, Sextus Pompeius Festus, Paulus Diaconus

Sextus Pompeius Festus (2./3. stol. po Kr.) – pořídil výtah z díla *Rerum Etruscarum libri*

Paulus Diaconus – pořídil výtah z výtahu (1. karolinské období)

Fenestela

Quintus Caecilius Epirota

- kromě řeckých klasiků poprvé přednášel i o římských básnících (latinští autoři se začínají překládat do řečtiny) = náhrada školských vzorů

2) právo

M. Antistius Labeo (hájí republiku) x C. Ateius Capito (hájí principát):

dochovala se nám dokumentace sporu, ale neznáme konkrétní právní nauky

3) architektura

Gaius Vitruvius Pollio – autor *De architectura* = 1. dochovaný spis Augustovy doby

4) zeměpis

Marcus Vipsanius Agrippa – zakreslil a okomentoval mapu tehdejšího světa

+ další odborné práce

Nauková próza stříbrného (= císařského) období

- kvalitní díla naukové prózy

1) gramatika

Raemius Palemon

- učitel Quintiliana
- zakládal, vyučoval jazyk
- reformoval výuku gramatiky = učil o vzorech Augustova období (Ciceronovo období: vyhrál klasicismus: 1. stupeň Epirota)
- autor *Ars grammatica* = učebnice gramatiky podle řeckého vzoru

Quintus Asconius Perianus – autor komentáře k Ciceronovým řečem a Vergiliovi

Marcus Valerius Probus – věnuje se archaické době: archaické tendence x klasicismus
(ne jako vzory, ale jako bohatství)

2) přírodní vědy (největší rozkvět)

Pomponius Mela – autor *De choreografia libri* (zeměpis)

Gaius Plinius Secundus

- polyhistor
- autor *Naturalis historia libri* = encyklopedie přírodních věd (hlavně)

: obecná geografie > antropologie > zoologie, botanika > medicína > mineralogie > výtvarné umění (odraz přírody: šlo o co nejpřesnější zachycení – např. radí, jak míchat barvy) = tak Plinius řadil jedn. vědy
: neprofesionalita, neoriginalita, občas hrubý omyl
: forma: suchá, strohá, věcná

3) lékařství

Aulus Cornelius Celsus

- autor *De medicina libri* = 8 knih: část encyklopedického díla *Artium libri* (velmi přesvědčivě psáno, čerpal z řeckých pramenů, vyříbené stylisticky)
- upozorňuje na něj Quintilianus
- humanisté si jej cenili: šlo jim hlavně o formu
- dílo se uchovalo, encyklopedie ne

4) zemědělství

Columela – autor *De re rustica libri* (8 knih)

5) gastronomie

Marcus Gavius Apicius – autor *De re cocquinalia* = kuchařka

(recepty až ze 4. století; byla přeložena)

Nauková próza v pozdním období římské literatury

- vnímají, že mizí římská tradice a kultura

1) encyklopedické práce, antikvářství

- chtějí toho zachytit co nejvíce; styl ubohý, nestarají se o původnost
- tato díla jsou po jazykové stránce bližší tomu, jak se opravdu mluvilo

2) gramatika

- komentáře klasiků, příručky, požadovala se vydání

Quintus Terentius Scaulus – autor drobného spisu *De orthographia*

Gaius Marius Victorinus – pozdní novoplatonik; autor *Ars gramatica* (+ metrika);
ovlivnil Augustina

Aelius Donatus – zachovala se jeho mluvnice (učebnice pro středověk);
prý vykládal Terentia, Vergilia

Priscianus

- autor nejdůkladnější mluvnice latiny *Institutionum gramaticarum libri duodeviginti*
- čerpal z řeckých vzorů, z Apollonia Viscana (syntax), z jeho syna (morfologie)

3) encyklopedie (nejběžnější, obrovská historická hodnota)

Aulus Gellius – autor *Noctes Atticae*: forma = vyprávění; obsahuje rozhovory; části dochované, části opsané Macrobiem; sbírka moudrosti

Macrobius

- čerpal z Aula Gellia
- autor *Saturnalia* = encyklopedie; nápodoba platónského dialogu (o svátcích)
- autor komentáře k Platónovým kosmologickým dílům

Martianus Capella

- autor *De nuptiis Philologiae et Mercurii* = 9 knih; o zásnubách: představuje se sedmero svobodných umění; forma = menippská satira

Nauková próza v době vlády Gótů

Casiodorus Senator

- autor dějin Gótů
- autor *Institutiones (humanarum et divinarum rerum)* = příručka pro mnichy: chtěl pozvednout úroveň vzdělání (své mnichy nutil opisovat díla)

3) právo (vrchol celé antiky, Řecka i Říma)

Gaius – autor *Institutionum libri quattuor* = sbírka + učebnice práva
(nefalšovaný římský originál)

Tribonianus a kol. – forma kodexu: *Codex Iustinianum* (r. 529)

- + r. 534 *Digesta* + *Institutiones* (zákony – učebnice)
- + *Novelae* = novely (inovace v zákonech)